

EUROPESE UNIE

Comité van de Regio's

NAT-V-028

101e zitting van 30 en 31 mei 2013

**BIJLAGE BIJ HET ONTWERPADVIES
van het Comité van de Regio's**

**EVOLUTIE VAN DE MARKTSITUATIE EN DE DAARUIT
VOLGENDE VOORWAARDEN VOOR EEN VLOTTE,
GELEIDELIJKE AFSCHAFFING VAN DE MELKQUOTAREGELING -
TWEEDE "ZACHTELANDINGSVERSLAG"**

Rapporteur: **René SOUCHON (FR/PSE)**
Voorzitter van de regionaad van Auvergne

I. SPECIFIEKE KENMERKEN VAN DE ZUIVELMARKT

De laatste tien jaar zijn steeds meer economen bewijzen gaan aanvoeren voor het feit dat de markt voor landbouw- en voedselproducten niet zonder meer in staat is om het evenwicht tussen vraag en aanbod in goede banen te leiden, en dat overheidsingrijpen dus noodzakelijk is.

Er zit immers weinig rek in de vraag naar voedingsmiddelen, terwijl de duur van de biologische cycli en de tijd die gemoeid is met investeringen maken dat het kortetermijnaanbod weinig flexibel is; tegelijk is dat aanbod onzeker omdat de weersomstandigheden onvoorspelbaar zijn. Het evenwicht tussen vraag en aanbod, dat wel in theorie bestaat, is dus zeker geen natuurlijk fenomeen.

Een zelfregulerende markt voor zuivelproducten met ideale concurrentievoorwaarden lijkt een utopie, en wel om de volgende redenen:

- **De vraag ligt zo goed als vast**, aangezien de meeste Europeanen **dagelijks zuivelproducten** gebruiken, en dan vooral de meest kwetsbare groepen zoals kinderen en ouderen. Het gaat om levensmiddelen die maar moeilijk kunnen worden vervangen omdat zij net zoals brood deel uitmaken van de Westerse cultuur en keuken. De vraag naar verse zuivel (melk, yoghurt, verse kaas, room, enz.) rechtvaardigt in de meeste delen van de wereld de ontwikkeling van een zelfstandige zuivelproductie.
- **Het kortetermijnaanbod is bijzonder gevoelig voor de verhouding tussen de prijzen van melk en die van granen, alsook voor de weersomstandigheden.** Dat is vooral het geval wanneer de koeien de weidegrond verrijken en begrazing een belangrijke plaats inneemt. Een groot gedeelte van de melk op de wereldmarkt is juist afkomstig van weidekoeien uit Nieuw-Zeeland, Argentinië en Ierland, en is bepalend voor de prijs. Door de klimaatverandering zal deze onvoorspelbaarheid in de toekomst nog toenemen. De industrialisatie van de melkproductie, naar het voorbeeld van de enorme Californische veestapels waar de koeien voornamelijk worden gevoed met granen en bijproducten van de wereldmarkt, waarvoor wordt gekozen aan de hand van prijs en beschikbaarheid, zou een tegenwicht kunnen bieden voor de gevolgen van de onvoorspelbare klimaatomstandigheden. Ook deze stelsels zijn economisch echter bijzonder kwetsbaar, zoals duidelijk is gebleken in 2009, toen de prijsverhouding melk/krachtvoer bijzonder ongunstig lag, een situatie zich sinds de zomer van 2012 nog heeft herhaald.
- **Het langetermijnaanbod is afhankelijk van investeringen waarvan de aflossing verscheidene decennia in beslag kan nemen, aangezien de zuivelproductie een "zware industrie" is.** De afbetaling van stallen met boxen, gierputten en melkruimtes neemt zo'n 15 à 20 jaar in beslag en kan tot 20 à 25% van de melkprijs vertegenwoordigen. De meeste mechanische uitrusting, zoals tractoren, materiaal voor de teelt en het oogsten van voedergewassen, mengwagens en melkroboten, wordt over 10 jaar afbetaald. Dat geldt ook voor de verwerkende sector, waar de investeringen aanzienlijk zijn. Het merendeel van de nieuwe fabrieken is sterk gespecialiseerd en volledig geautomatiseerd. Sproeitoren moeten na een dertigtal jaar vernieuwd worden.

- **Het aanbod blijft versnipperd, terwijl de concentratie in de verwerkende sector en de distributie toeneemt.** Een tiental verwerkende en distributiebedrijven zijn verantwoordelijk voor meer dan de helft van de Europese melk, terwijl er zowat een miljoen producenten zijn die leveren aan zuivelfabrieken, en nog eens een miljoen die hun melk via het informele circuit verkopen. Bovendien is er per gebied vaak maar één bedrijf dat de melk inzamelt, wat de veehouders nog afhankelijker maakt, aangezien er dagelijks verse melk wordt geproduceerd die niet kan worden opgeslagen. Dat verklaart ongetwijfeld waarom de producent sinds 2000 een steeds kleiner percentage ontvangt van de prijs die de consument voor de melk betaalt.
- **De wereldmarkt voor melkproducten vertegenwoordigt maar 6% van de productie. De wereldmelkmarkt bestaat voornamelijk uit een aantal industriële producten met een lage toegevoegde waarde:** (magere-) melkpoeder, wei, boter en een paar standaardkazen van het type cheddar of emmentaler. Deze markt is van vitaal belang voor Nieuw-Zeeland, dat 90% van zijn productie zonder steun uitvoert, terwijl deze export in het geval van de EU maar krap 10% bedraagt in termen van volume, en nog minder in termen van waarde. De laatste decennia is gebleken dat de overblijvende 90% heel wat meer opbrengt op de interne markt (tenminste in 9 op de tien jaar). De melkprijs af landbouwbedrijf voor hoogwaardige, voor de Europese consument bestemde zuivelproducten, gaat echter meer en meer in de richting van de prijs van melkpoeder op de wereldmarkt. De door de Commissie aangevatte deregulering leidt er zo toe dat de zuivelsector de grondstof in handen krijgt tegen de prijs op de wereldmarkt, en daarmee producten met een hoge toegevoegde waarde kan maken voor de interne markt.
- **Het ontbreken van overheidsvoorraden boter en melkpoeder werkt speculatie in de hand en doet de prijzen op de wereldmarkt nog meer schommelen.** De afgelopen decennia hebben vooral de EU, maar ook de VS, een interventiebeleid gevoerd om de melkprijs af landbouwbedrijf te ondersteunen. Dat wil zeggen dat zij voorraden gingen opslaan bij overproductie, om bij gunstige marktvoorwaarden over te gaan tot uitslag, zodat de wereldzuivelmarkt stabiel bleef. In het nieuwe door de Commissie voorgestelde zuivelbeleid ligt de interventiedrempel zo laag (215€/t melkequivalent) dat deze alleen van toepassing is in zeer uitzonderlijke situaties en voor beperkte hoeveelheden. Zo waren er eind 2007 en eind 2012 geen overheidsvoorraden, wat de poort kan openen voor alle mogelijke vormen van speculatie en dus ook voor nog sterkere prijschommelingen.

Het is dan ook op zijn minst verbazend te noemen dat de Commissie de toekomst van de Europese zuivelsector hoopt veilig te stellen door weer op de signalen van de markt te gaan vertrouwen.

II. HET MERENDEEL VAN DE GROTE LANDEN HOUDT VAST AAN REGULERING VAN DE ZUIVELMARKT

De meeste andere grote melkproducerende landen zoals India, China, Japan en Zuid-Korea houden hun maatregelen ter bescherming van de zuivelsector in stand, terwijl de VS deze zelfs nog aanscherpen. Nieuw-Zeeland is dus een uitzondering.

1. Het voorbeeld van Canada: aanpassing aan de binnenlandse markt en de productiekosten

De Canadese melkquotaregeling beschikt over twee grote troeven, namelijk samenwerking tussen producenten en overheid en een basisprijs voor melk die is gekoppeld aan de productiekosten.

Deze melkprijs af landbouwbedrijf ligt in Canada circa 40% hoger dan de melkprijs in buurland Amerika en in Europa, en er heeft geen daling plaatsgevonden in 2009.

Het Canadese systeem berust op drie pijlers:

- aanpassing van de productie aan de ontwikkeling van de binnenlandse markt;
- beperking van de invoer via hoge douanetarieven;
- aanpassing van de melkprijs aan de productiekosten op het landbouwbedrijf.

Drie institutionele actoren – dezelfde op provinciaal en landelijk niveau – zijn betrokken bij het beheer van de regeling:

- De vakbond van de producenten ziet toe op de politieke sturing en houdt zich in sommige provincies rechtstreeks bezig met het beheer van de leveringen en de verdeling over de verwerkende bedrijven.
- De Canadese commissie voor de zuivelsector (CCL), een overheidsorgaan, is verantwoordelijk voor het administratieve beheer, het toezicht op de binnenlandse markt, de berekening van de steunprijzen op basis van de productiekosten, de controle op het vervoer en de invoer.
- De Canadese commissie voor het beheer van de melkbevoorrading (CCGAL) is het orgaan dat de touwtjes in handen heeft; leden zijn de producentenorganisaties, de vertegenwoordigers van de provinciebesturen, en afgevaardigden van de verwerkende sector en de consumenten.

De aanpassing van de productie aan de binnenlandse markt wordt nauwgezet gestuurd, zodat er geen tekorten ontstaan, maar vooral ook geen overschotten, die zouden moeten worden verwerkt tot melkpoeder en boter voor de opslag. Aangezien de producenten opdraaien voor de kosten van opslag stellen zij alles in het werk om overschotten te voorkomen.

Deze minutieuze sturing houdt ook in dat quota worden vastgesteld per kg melkvet per dag, zodat de leveringen perfect worden verdeeld over het hele jaar, wat een optimaal beheer van vraag en aanbod mogelijk maakt. De regeling maakt het de verwerkers gemakkelijk en levert hen besparingen op: op

deze manier kunnen zij hun bedrijven immers permanent op volle capaciteit laten draaien. Voor de veehouders echter brengt het systeem extra kosten mee: steeds vaker zien zij zich gedwongen de dieren uit de wei te halen en hen het hele jaar door aan de trog te voederen.

Het meest originele aspect van de regeling is de aanpassing van de melkprijs af landbouwbedrijf aan de productiekosten. De door de administratie berekende referentieprijs wordt aangepast aan de gemiddelde productiekosten volgens beheers- en onderzoekcentra. Inbegrepen in deze kosten zijn zowel de vaste als de variabele lasten, inclusief de vergoeding die familieleden krijgen voor hun werk en geïnvesteerd kapitaal (met de quota wordt geen rekening gehouden).

De Canadese regeling garandeert de veehouders een regelmatig inkomen en kost de belastingbetaler niets (de veehouders draaien zelf op voor de extra kosten van opslag en uitslag van overschotten). Andere landen worden niet benadeeld want er is geen sprake van exportsubsidies.

De medaille heeft echter ook een keerzijde. We staan even stil bij twee punten van kritiek. De meest gehoorde kritiek hangt samen met de kosten van de quota die kunnen oplopen tot 2€ per kilo, wat het voor veehouders lastiger maakt zich te vestigen of uit te breiden. Het tweede punt betreft de hoge productiekosten. De aanpassing van de prijs aan de gemiddelde productiekosten zet immers niet aan tot besparen, te meer daar de nivellering van de leveringen de ontwikkeling van duurdere voederregelingen in de hand werkt. Ten slotte kan men zich afvragen of dit systeem, met zijn zeer hoge douanetarieven om de import te ontmoedigen, op termijn wel te verenigen valt met de WTO.

2. **De volgende landbouwwet in de VS (Farm Bill): margeverzekering voor de kosten van diervoeder gekoppeld aan het verplicht terugschroeven van de leveringen in crisissituaties**

- **De VS hebben al langer een zuivelbeleid, dat wordt gestuurd door het congres en beheerd door de regering.**

De VS, van oudsher liberaal, voeren voor akkerbouw *en melk* een protectionistisch landbouwbeleid. In 1996 hebben de VS conform de overeenkomsten van Marrakesh een poging gewaagd om de steun te verminderen en te ontkoppelen, maar al snel besloot het land weer nieuwe steunmaatregelen in te voeren, die werden vastgelegd in de Farm Bill 2002-2007 en voor de periode 2008-2012 werden verlengd.

Met de invoering van de landbouwwet van 1933 in het kader van de New Deal, bedoeld om het land uit de Grote Depressie te halen, koos president Roosevelt voor een beleid ter ondersteuning van de landbouw, een koers die de VS nu al meer dan 70 jaar lang aanhouden, ongeacht de meerderheid in het congres of de wil van de president, en alle internationale druk, vooral in de WTO, ten spijt.

De verklaring voor die continuïteit ligt in het feit dat de VS, waar de landbouw een enorme plaats inneemt, zo sterk gericht is op export, maar ook de inhoud en opzet van het landbouwbudget dragen hieraan bij. Dit budget bestaat namelijk voor een groot gedeelte uit voedselhulp aan kansarme gezinnen en schoolkantines. Deze voedselhulp vertegenwoordigt maar liefst 60% van het totale

budget, terwijl de directe inkomens- en marktsteun niet meer dan 20% vertegenwoordigt. De overblijvende 20% zijn bedoeld voor milieubescherming, plattelandsontwikkeling, onderzoek en het beheer van al deze sectoren door de overheid.

Het zijn de landbouwcommissie van de kamer, die meer oog heeft voor de kwetsbare bevolking in steden, en die van de senaat, die dichterbij de landbouwers staat, die zich bezighouden met het wetsontwerp en het desbetreffende budget.

- **De verschillende vormen van steun voor de zuivelsector**

De belangrijkste steunmaatregel, MILC (Milk Income Loss Contract), houdt in dat 45% van het verschil tussen de in Boston vastgelegde streefprijs en de marktprijs wordt terugbetaald. Sinds 2008 wordt bij de berekening van de steun ook uitgegaan van de kosten van diervoeder. Deze steun wordt maandelijks uitbetaald op basis van vorige leveringen, tot een maximum van 2000 ton melk per bedrijf of het equivalent van de productie van een gemiddelde veestapel van 220 koeien. Daarnaast bestaat er een interventieregeling die gebaseerd is op terugkoop door de overheid en opslag van boter en melkpoeder; de bedragen in het kader van dit vangnet liggen echter erg bijzonder laag, zodat steeds minder producenten er gebruik van maken.

Het beheer van deze regeling is in handen van regionale bureaus van het landbouwministerie. Deze bureaus zien toe op de prijzen en houden zich bezig met het berekenen en uitkeren van het maandelijks steunbedrag; daarnaast zijn zij ook verantwoordelijk voor de verevening van de melkprijzen tussen de verwerkende bedrijven, aangezien de basisprijs af landbouwbedrijf voor alle veehouders die onder hetzelfde bureau vallen identiek is, ongeacht de bestemming van de melk (verse producten, kaas of boter/melkpoeder) en los van de vraag of het verwerkend bedrijf van industriële of coöperatieve aard is.

Op federaal niveau steunt de regering voorts ook een aanvullende regeling om de veehouders een minimumprijs te verzekeren, alsook een programma om melkproducten bij de consument te promoten en een programma voor exportsteun. Die steun aan de export betrof de laatste decennia steeds maar een klein percentage van de productie, dat in de periode 2005-2008 echter gevoelig is gestegen als gevolg van de prijsstijging op de wereldmarkt.

De belangrijkste maatregel in het kader van de productiebeperking is het slachten van vee. Dergelijke maatregelen werden lange tijd gefinancierd door de regering, die de verantwoordelijkheid echter heeft doorgeschoven naar de Unie van zuivelcoöperaties; de premie ligt nu op 2 dollar per ton melk. De laatste decennia zijn er gemiddeld zowat 50.000 koeien per jaar geslacht (wat neerkomt op 0,5% van de stapel); dit komt niet alleen de herstructurering ten goede maar draagt ook bij aan het terugdringen van de overschotten.

Hoewel in 2009 echter nog drie keer meer stuks vee zijn geslacht, heeft dat een daling van de melkprijs tot \$200 per ton niet kunnen tegenhouden.

De inmenging van de regering in het beheer van de melkproductie is het grootst in Californië. Daar bestaat nu zelfs een in de VS unieke regeling van dubbele quota, die een beter beeld geeft van de productiehoeveelheden en het mogelijk maakt deze in goede banen te leiden.

- **Een wetsontwerp gericht op zekerheid voor de melksector**

De daling van de prijzen in 2009 had bijzonder ingrijpende gevolgen voor alle melkproducenten in het land, maar met name voor de grote veehouders. Zij zijn namelijk sterk afhankelijk van de prijzen van diervoeders, die meer dan 60% van de productiekosten vertegenwoordigen. Dat is de achtergrond van de debatten van 2009 en 2010 over de noodzaak van beperking van de melkproductie in de VS, die hun beslag zullen krijgen met het tweeledige voorstel inzake een margeverzekering voor de kosten van diervoeder gekoppeld aan een vermindering van de leveringen in crisissituaties.

Een minimummarge van \$89 per ton melk (melkprijs – kosten van het voer dat nodig is om een ton melk te produceren) zou worden gefinancierd met overheidssteun. Dankzij een vrijwillige verzekering kan dat bedrag oplopen tot \$178 per ton melk, los van de omvang van de veestapel.

Aangezien deze margeverzekering tegen de schommelingen van de prijzen van melk en diervoeders overproductie in de hand zou kunnen werken, is in het voorstel bepaald dat bij een daling van de melkprijs en de vorige marge, per boerderij een vermindering van de leveringen van 1 tot 4% verplicht wordt gesteld.

Dit voorstel van de Amerikaanse nationale vereniging van melkproducenten is door de landbouwcommissies van de twee kamers goedgekeurd en zou met de volgende Farm Bill door het congres moeten worden aangenomen ... zodra er een oplossing uit de bus komt voor het probleem van de algemene begroting 2013.

De VS gaan hun steun aan de producenten versterken, met inbegrip van de steun aan de grote niet-grondgebonden veestapels, die nu al goed zijn voor meer dan de helft van de nationale productie. Het zijn met name deze grote veehouderijen, die profiteren van een margeverzekering voor diervoeder, bijzonder goedkope Mexicaanse arbeidskrachten en lage structurele kosten, die samen met Nieuw Zeeland de concurrentiestrijd zullen aangaan met Europa.

3. Het einde van de quota in Zwitserland: hoe het niet moet

Zwitserland heeft al enkele jaren voor de EU besloten af te stappen van de quota en het systeem van contracten. Die afschaffing, waartoe werd besloten in 2003, werd in mei 2009 in praktijk gebracht. Hoewel jarenlang is nagedacht over de beste oplossingen op het vlak van contracten en producentenorganisaties, liepen de spanningen in de verwerkende sector vanaf de zomer van 2008 hoog op. Een staking in de melksector leidde tot een prijsverhoging. Enkele maanden later echter nam de verwerkende sector weer de touwtjes in handen met de oprichting van een vereniging van industriebedrijven. De oprichting van een brancheorganisatie voor de zuivelsector, bedoeld om de arbitrage van prijzen en volumes in goede banen te leiden, riep eveneens veel weerstand op vanwege de dominante positie van de verwerkende sector. Daar Zwitserland kan worden beschouwd als een testcase voor Europa, is het belangrijk dat we begrijpen waarom de melkproducenten in dit kleine landje, dat van oudsher veel belang hecht aan consensus en zijn landbouwsector beschermt, het gevoel hebben te worden achtergesteld bij de verwerkende sector.

Het zag er nochtans naar uit dat met twee soorten contracten de afschaffing van de quota tot in de puntjes was voorbereid:

- de producentenorganisaties, waarvan we kunnen zeggen dat ze autonoom functioneren en die sterk staan in de onderhandelingen met de verwerkende sector; bij het zoeken naar compromissen trachten beide partijen hun belangen zo goed mogelijk te behartigen. De producentenorganisaties zijn het talrijkst en vertegenwoordigen $\frac{3}{4}$ van de melksector, de brancheorganisaties van de kaassector niet meegerekend.
- De producenten- en gebruikersorganisaties, die rechtstreekse contracten hebben met de zuivelfabrieken, met als gevolg dat de veehouders geen echte onderhandelingsmacht hebben. Zij vertegenwoordigen 25% van de "industriemelk", maar sluiten zich vaak aan bij de verwerkende sector.

De ervaring in Zwitserland, waar het aantal producenten en producenten- en gebruikersorganisaties sterk is toegenomen (38), toont aan dat contracten geen zoden aan de dijk zetten als het aanbod niet wordt beheerd en er geen verregaande inmenging van de overheid is.

Sinds de oprichting van de brancheorganisatie melk in november 2009 wordt met drie prijzen gewerkt: contractmelk, beursmelk (spotmarkt) en overschotmelk (melkpoeder).

De levering van contractmelk is vastgelegd in contracten met een minimale looptijd van 12 maanden, waarin hoeveelheden en prijzen worden bepaald. De overtollige melk wordt verhandeld via de zuivelbeurs en de leveranciers worden betaald op grond van de gemiddelde beursprijs. Zakt deze onder een bepaalde drempel, dan moet de brancheorganisatie beslissen welke hoeveelheden uit de handel worden genomen om te worden verkocht als overschotmelk, die met restituties wordt uitgevoerd naar de wereldmarkt. Ten slotte is er een gegarandeerde minimumprijs, die eveneens extreem laag ligt (0,22€ kg).

Sinds 2010 schommelt de gangbare melkprijs rond de 0,40€ /kg, tegenover 0.5€/kg in 2004 toen er nog quota golden en voor het totale melkvolume. Sindsdien is de gemiddelde prijs voor de drie categorieën melk alleen maar gedaald. In 2011 zijn de producenten er op een haar na in geslaagd een terugkeer naar een beperking van de hoeveelheden per boerderij te doen goedkeuren (Aeby-motie), maar het wetsontwerp werd door de tweede kamer tegengehouden.

De balans na vier jaar is kortom niet bemoedigend.

III. De extreme verschillen tussen de regelingen en productiekosten in de diverse EU-landen en regio's maken regulering door de overheid onmisbaar

1. Historisch overzicht; in de meeste EU-regio's is de melkveehouderij overeind gebleven dankzij de quota

Tot de invoering van de quota in 1984 is de Europese melkproductie op de vlakke landbouwgronden aan de Atlantische kust en de Noordzee enorm toegenomen, wat ten koste ging van de traditionele melkproducerende gebieden, met name de weidegronden in het laagland en de berggebieden.

Van 1970 tot 1983 is het Franse melkaanbod gemiddeld met 40% gestegen, maar in Bretagne was er sprake van een verdubbeling en in de Loirestreek zelfs van een stijging van 75%, terwijl de toename in de rest van het land, met inbegrip van Normandië en Franche Comté, amper 20% bedroeg. Die concentratie van het aanbod in het westen heeft ertoe geleid dat ook de productie van boter en melkpoeder, die werd ondersteund door interventie, spectaculair ging stijgen. Bretagne en de Loirestreek waren in 1982 goed voor 30% van het nationale aanbod of 2/3 van de melkpoederproductie in het land. De situatie was vergelijkbaar in Ierland, Noord-Duitsland, en, in mindere mate, in Nederland en Denemarken, dat wil zeggen in de meeste landen of regio's waar de toename van de melkproductie resulteerde in meer verwerking tot melkpoeder, waarvoor hoge exportsubsidies werden gegeven, en waarmee dus de ontwikkeling van de melkveehouderij in Afrika op de helling werd gezet.

Omgekeerd hebben de traditionele zuivelregio's hun productie nauwelijks opgedreven en zijn zij zich meer gaan toeleggen op de verwerking tot kaas en verse producten. Toch werden deze regio's, die de gemeenschap niets kosten, in vergelijking met de hierboven bedoelde gebieden beschouwd als weinig dynamische spelers die bezig waren een achterstand op te lopen.

Met de invoering van de quota en het beginsel van de band met de grond (dat tot de laatste jaren in Frankrijk gold) werd de regionale productie gestabiliseerd en werd de positie van de melkveehouderij in berggebieden zelfs versterkt, met name in de gebieden die erin slaagden kwaliteitskaas te produceren. Maar in alle landen en regio's, ook die waar de melkveehouderij het meest intensief is, heeft de beperking van de hoeveelheden een beter evenwicht in de verwerkende sector bewerkstelligd, met meer kaas en verse producten, en minder industriële producten.

2. Sinds 2004 zijn de verschillen tussen de melkproducerende regio's, de structuren en producten scherp toegenomen

De EU heeft zich sinds 1984 uitgebreid naar zowel zuid als noord, en in 2004 ook naar het oosten, wat op alle gebieden veel meer verscheidenheid heeft teweeggebracht.

De zuivelproductie is een van de vormen van landbouw waar de grootste verschillen te vinden zijn, niet alleen qua structuren, veeteelt- en voedermethoden, maar ook wat betreft de soorten producten en de verwerkings- en distributiemethoden.

Daarnaast is de zuivelsector sterk op regionale leest geschoeid, wat gunstige technische, economische en sociale voorwaarden veronderstelt: de dieren moeten immers twee keer per dag, 365 dagen per jaar, worden gemolken. Deregulering van de Europese zuivelmarkt brengt dus twee bijkomende risico's mee, die juist vanwege deze extreme diversiteit extra zwaar wegen:

- de concentratie van de leveringen bij enkele tienduizenden grote melkveestapels van honderden koeien die het hele jaar door aan de trog gevoederd worden, in gebieden waar intensief voedergewassen worden verbouwd;
- het verval van de melkproducerende weideregio's in het laagland of de bergen die plaats moeten ruimen voor bossen, waardoor meer dan een miljoen kleine melkveehouderijen verloren dreigen te gaan en dus evenzoveel gezinnen zonder inkomsten zouden komen te zitten; bovendien zouden hiermee ook de met de zuivelproductie verbonden economische, toeristische en sociale activiteiten wegvallen.

Dat is nu al het geval in de landen van Oost-Europa waar er naast de tientallen of honderden grote veestapels – de nalatenschap van de voormalige collectieve boerderijen - ook honderdduizenden microveestapels bestaan zonder daadwerkelijke ontwikkelingsperspectieven, wat te wijten is aan het gebrek aan nationale en Europese politieke steun.

Ook de Oost-Europese gebieden met een ontwikkelingsachterstand, met name de berggebieden, en zelfs de meer begunstigde regio's, lopen dit risico, zij het in mindere mate.

3. Zonder regulering door de overheid dreigt de mededinging nefaste gevolgen te hebben, zelfs voor de meer begunstigde regio's

De productiekosten liggen in bepaalde melkproducerende landen uit het noordwesten van de EU dubbel zo hoog als in andere. Uit verschillende studies – waarbij gebruik werd gemaakt van gegevens van het ELB voor de periode 2005-2011 - blijkt dat de productiekosten per ton melk, de vergoeding voor de gezinsarbeid niet meegerekend, circa 150 €/ton bedragen in Ierland, tegenover 300 € in Denemarken. Frankrijk en Duitsland zitten daar tussenin.

Het Deense model werd nochtans naar voren geschoven met het oog op de voorbereiding van de periode na de quota, maar de gedwongen herstructurering, waarbij de gemiddelde veestapel elke tien jaar in omvang verdubbelde en de mechanisering tot het uiterste werd doorgedreven, zorgde voor een torenhoge schuldenlast, zodat de financiële kosten bijna de helft van de prijs af landbouwbedrijf bedragen en het inkomen van de melkveehouders zwaar belasten. In Ierland daarentegen, waar de melk voornamelijk afkomstig is van weidekoeien, is het aanbod zeer wisselend (van 1 tot 5); de melk wordt er vooral verwerkt tot melkpoeder en boter voor de export. Geen van beide modellen is dus bevredigend, en er is geen sprake van dat zij op grote schaal zouden worden overgenomen. Voorts blijkt uit deze studies duidelijk dat er geen verband bestaat tussen de hoeveelheid melk per meewerkend gezinslid of per veehouderij en het gemiddelde inkomen, wat te maken heeft met de uiteenlopende systemen, de kosten, de toegang tot grondbezit en leningen, en de waarde die aan melk wordt toegekend.

In de gebieden die zich zowel bezighouden met graanteelt als met melkproductie, en waar de inkomens de laatste jaren het hoogst liggen, is de verleiding bovendien groot om het te houden bij akkerbouw, in plaats van te investeren in uitbreiding en mechanisatie van de melkveehouderij. Dat is duidelijk te zien in Frankrijk (Poitou-Charentes, Picardië, Lorraine) maar ook in alle landbouwgebieden in Engeland, Duitsland en Midden-Europa.

De instandhouding van de melkproductie in graslandgebieden of regio's die slecht geschikt zijn voor akkerbouw, waar dieren veel in de wei kunnen staan zodat nuttig gebruik wordt gemaakt van de aanwezige voedergewassen, zal dus enkel kunnen slagen als begeleidende maatregelen worden ingevoerd. Overheidssteun hiervoor valt licht te rechtvaardigen: het gaan om een vorm van melkveeteelt waarbij gebruik wordt gemaakt van zuinige en autonome voedermethoden, waarop schommelingen op de wereldmarkt nauwelijks invloed hebben, en waarbij de productie hoofdzakelijk is gericht op regionale zuivelproducten met een hoge toegevoegde waarde, die dus bijdragen aan de duurzame ontwikkeling van het platteland.

4. Zonder regulering door de overheid zullen kleine noch grote melkveehouderijen in Oost-Europa overleven

De tien nieuwe lidstaten van het vroegere communistische blok, die de tijd van de grote collectieve boerderijen hebben meegemaakt, zijn na 1990 allemaal een andere weg ingeslagen.

De Tsjechische Republiek, Slowakije en in mindere mate ook Hongarije en de voormalige DDR hebben de grote boerderijen geprivatiseerd en zijn overgestapt op het Amerikaanse zuivelmodel, dat zeer performant maar ook duur is (Holstein, voederen aan de trog met veel krachtvoer, drie keer melken per dag). In deze landen, waar het aanbod voor het merendeel afkomstig is van de grote veestapels, worden niet alleen de quota niet volledig benut (-13 tot -23%), erger nog, sinds 2005 blijft het aanbod afnemen ... De beheerders van deze boerderijen zijn bijzonder gevoelig voor de verhouding tussen de prijs van melk en die van granen, en zouden van melkproductie wel eens kunnen overstappen op het verbouwen van gewassen, tenminste als de vooruitzichten voor deze sector gunstiger blijven, zoals de FAO, de OESO, het Amerikaans Landbouwministerie en de Commissie verwachten.

De andere landen (Bulgarije, Roemenië, de Baltische staten en Polen) hebben de grond verdeeld over de vroegere eigenaars uit de vooroorlogse periode en de werknemers: zij tellen nu honderdduizenden microbedrijfjes met vaak maar 1 à 2 koeien, die hun melk voor een deel verkopen via het informele circuit. In Roemenië blijft drie kwart van de melkproductie in het informele circuit, omdat zij afkomstig is van het kleine miljoen microveehouderijen die zich voornamelijk aan de voet van of in de Karpaten bevinden en waar de vooruitzichten op ontwikkeling niet bepaald rooskleurig zijn. Zelfs de leveringen aan de melkfabrieken in Bulgarije en Roemenië vertegenwoordigen maar de helft van het quotum, en stijgen nauwelijks, wat met name te wijten is aan de spectaculaire daling van het aantal leveranciers, die ongetwijfeld zijn afgeschrikt door de Europese normen voor hygiëne. Ook in de Baltische landen met een van oudsher grote zuivelsector, is de gemiddelde veestapel bijzonder

klein, maar het leveringspercentage bedraagt 80% en de sector is aan een inhaalbeweging begonnen, dankzij verregaande herstructureringen (7-8%).

Het is ongetwijfeld in Polen dat de toekomst van de zuivelsector er het meest rooskleurig uitziet, hozeer de structuren en de regionale situaties er ook uiteenlopen. Maar ook hier stellen we vast dat er steeds meer veestapels van een twintigtal koeien opduiken in de graslanden van het noordoosten, terwijl het zuidoosten en de graslanden aan de voet van het Tatragebergte aan hun lot worden overgelaten.

5. De melkproducerende berggebieden zijn ernstig bedreigd

Melk blijft het belangrijkste landbouwproduct van de Europese berggebieden. Melk vertegenwoordigt 28% van de brutolandbouwproductie. Drie kwart daarvan is afkomstig van de koeien uit berggebieden met een vochtig klimaat, een kwart van de schapen en geiten uit het Middellandse Zeegebied.

Deze productie kan niet los worden gezien van de rundvleesproductie, die grotendeels afkomstig is van dezelfde melkkoeien. De melkveestapels verrijken bovendien de bergweiden van de Alpen en Finland, maar in het Centraal Massief en de Pyreneeën krijgt de uitbreiding van het aantal zoogkoeien vaak voorrang op de ontwikkeling van de melkveestapel. In de zuidelijke berggebieden met een droog klimaat, met name in Griekenland en Sardinië, worden vooral geiten en schapen gehouden.

In de EU-27 vertegenwoordigt de melk uit berggebieden 10% van de productie in waarde, iets meer in termen van het aantal koeien, iets minder in termen van de hoeveelheid melk (GCO 2012). Het gaat echter om een gemiddelde; de situatie kan enorm verschillen van land tot land:

- met name in Oostenrijk, Slovenië en Finland wordt de melk geproduceerd in berggebieden: het gaat om 2/3 van de melk en 3/4 van alle veehouderijen;
- ook in Italië, Spanje en Slowakije neemt de melk uit berggebieden een belangrijke plaats in;
- in Frankrijk, Portugal, Zweden en Tsjechië vertegenwoordigt de melk uit berggebieden nog steeds zo'n 10 à 15% van de productie, terwijl het aandeel van de veehouders nog hoger ligt; zo is het percentage melkveehouders in berggebieden in Frankrijk relatief gestegen tegen opzichte van het percentage veehouders in het laagland (tot 22% in 2012).

In Duitsland en Polen daarentegen bedraagt de melkproductie in berggebieden nog geen 5% van de totale productie.

Op het moment dat deze onderzoeken werden uitgevoerd waren er over Bulgarije en Roemenië niet voldoende gegevens beschikbaar, maar we weten wel dat een groot gedeelte van de melkproductie afkomstig is uit berggebieden en dat de overgrote meerderheid van de veehouders in of bij berggebieden gevestigd is.

Toch zijn zes van deze landen – die immers relatief veel gewicht in de schaal leggen - nog goed voor 90% van de melk uit berggebieden, te weten Frankrijk, Italië, Oostenrijk, Finland, Spanje en

Duitsland, maar ook hier geldt dat er onderling grote verschillen zijn qua structuur, autonomie op het gebied van voedergewassen en verwerking.

Frankrijk beschikte in 2009 over de grootste bedrijven, met 35 koeien en 200 ton melk en een verregaande autonomie inzake voedergewassen, die een groot gedeelte van de melk verwerken tot BOB-kaas (30% gemiddeld, maar 80% in de Jura). Ondanks deze troeven ligt het inkomen van producenten in de laagvlakte nog steeds hoger, wat te maken heeft met het feit dat de productiekosten in de berggebieden hoger liggen (15%) en de productie per bedrijf er lager is (-30%). Reden te meer dus om ons zorgen te maken over de toekomst van de melkproductie in de berggebieden in andere landen, waar de bedrijven kleiner zijn en meer voedergewassen en krachtvoer moeten aankopen, terwijl de melkprijs nauwelijks verschilt van die van melk uit de laagvlakte.

De melkveehouderij in berggebieden kan alleen overleven als wordt voldaan aan de volgende drie voorwaarden:

- **De vergoeding voor berggebieden moet sterk omhoog en moet voor alle landen gelijk worden getrokken:** op dit moment varieert de steun van 200 tot meer dan 1000€/ha, soms zelfs binnen hetzelfde land, zoals het geval is in Italië. De geleverde diensten en de manier waarop de melkveehouderij in berggebieden bijdraagt aan de collectieve voorzieningen, rechtvaardigen een verhoging van de steun.
- **Een Europese vergoeding voor de extra kosten van de leveringen,** die omgekeerd evenredig is aan de geleverde hoeveelheid. De Commissie voert echter juist een beleid dat hiertegen indruist: zij eist de afschaffing van de regionale steun voor leveringen, die zij beschouwt als een vorm van concurrentievervalsing ten nadele van de producenten van de laagvlakte.
- **Een echte meerwaarde voor alle melk uit berggebieden.** Melk uit berggebieden is melk van blijvend grasland met een bijzonder rijke flora, waar nauwelijks of geen kunstmeststoffen en bestrijdingsmiddelen aan te pas komen en waarvan de bijzondere voedingswaarde bewezen is. Aangezien het gaat om een productievorm die milieu en landschap beschermt, is het logisch dat voor deze melk meer wordt betaald dan voor de gewone melk uit het laagland. Onderzoek toont overigens aan dat de consument bereid is meer geld op tafel te leggen voor melk uit berggebieden, op voorwaarde dat hem de keuze wordt gelaten en hij ook de nodige garanties krijgt.

De recente goedkeuring door Europa van de vermelding "product uit de bergen", die betekent dat een aantal voorschriften op het vlak van productie en verwerking zijn nageleefd, is een stap in de goede richting. Het gaat hier echter om een gezamenlijk streven naar kwaliteit, wat betekent dat de meerwaarde van het product afhankelijk is van de samenwerking tussen producenten, verwerkende en distributiesector en consumenten.

Voorts moet erop worden toegezien dat de vermelding "uit de bergen" de al bestaande kwaliteitslabels (BOB, bio of product van de boerderij) niet verdringt, maar systematisch wordt gebruikt om de

meerwaarde van melk uit berggebieden nog te verhogen, samen met de specifieke vermeldingen en korte afzetkanalen.

IV. Is de evolutie van de wereldmarkt over een periode van meer dan 6 maanden onvoorspelbaar?

4. Een stijgende vraag, vooral in Azië ... maar zonder garanties voor de markt.

Volgens de FAO en de OESO zullen de bevolkingstoename in Azië en Afrika en de verbetering van de levensstandaard in de opkomende economieën tijdens de volgende decennia de vraag naar zuivelproducten doen stijgen. In 2030 zou Azië onderdak bieden aan twee derde van de wereldwijde middenklasse, waarvoor voeding een belangrijke uitgavenpost blijft, hoewel ook daarop kan worden bespaard. Ook al blijft de vraag groot, risico's zijn dus niet uit te sluiten. Zo was het in 2009 wel degelijk de dalende consumptie – veroorzaakt door de internationale economische crisis en het melamineschandaal in China – en niet het beperkte aanbod (+ 1.3% in 2009 tegenover +2.2% /per jaar het vorige decennium) die de prijzen overal ter wereld heeft doen kelderen.

6. Kan de binnenlandse productie het gros van de Aziatische vraag opvangen?

Het geval van India is in dit verband bijzonder veelzeggend. Het land produceert genoeg melk voor eigen verbruik, dat wil zeggen een gemiddelde consumptie van 100 kg per inwoner voor een bevolking van 1,2 miljard, en dat met 70 miljoen microveehouderijen van 2 à 3 koeien of buffels. Om zelfvoorzienend te blijven wil het land zijn productie tegen 2025 met 40 à 50% optrekken.

Ook China streeft naar een vergelijkbare groei van zijn melkproductie. De rol van de overheid is hier echter groter: zij stimuleert sterke uitbreiding van de veestapels om de leveringen aan de zuivelfabrieken veilig te stellen, soms in samenwerking met Fonterra, Nestlé of andere internationale zuivelmultinationals. In deze context, waarbij een zekere mate van zelfvoorziening op zuivelgebied voorop staat, zal de import minder voorspelbaar zijn en te maken krijgen met sterke concurrentie.

Probleem is dat grond en water in deze twee landen, die samen goed zijn voor bijna 40% van de wereldbevolking, steeds schaarser worden. Urbanisatie, desertificatie en bodemverontreiniging maken dat er steeds minder land beschikbaar is voor akkerbouw. Het meest nijpende probleem is echter de toegang tot water voor landbouw en veeteelt, aangezien de stedelijke bevolking blijft toenemen en steeds veeleisender wordt. Bovendien zal met de klimaatopwarming het risico op droogte en overstromingen nog toenemen, ten koste van de voedselzekerheid in deze landen. Dat zal met name India, met een bevolkingsdichtheid die vergelijkbaar is met die van Nederland (400 inwoners/km²), bijzonder kwetsbaar maken.

Toch rekenen India en China voor de komende tien jaar vooral op hun binnenlandse productie en zullen zij alleen melkpoeder tegen de laagste prijs invoeren.

7. Een wereldmarkt zonder veiligheidsvoorraden, die sterker wordt beïnvloed door de klimaatverandering, zal minder stabiel en speculatiever zijn

Zoals al eerder opgemerkt wordt de wereldmarkt voor melkpoeder gedomineerd door de landen waar de melk afkomstig is van weidekoeien, dat wil zeggen Nieuw-Zeeland, Ierland, en in mindere mate Argentinië. Het klimaat in deze landen is gunstig voor de graslanden en de koeien kunnen er zowat het hele jaar buiten grazen, wat verklaart dat de productiekosten er twee keer lager liggen dan op het Europese vasteland.

Nadelen zijn dan weer dat de productie er enorm afhankelijk is van de hoeveelheid neerslag en dat de leveringen er zeer seizoensgebonden zijn. De melk wordt daarom verwerkt tot producten die gemakkelijk op te slaan en uit te voeren zijn, voornamelijk melkpoeder en boter. Deze drie landen zijn dan ook goed voor meer dan de helft van het melkpoeder op de wereldmarkt en bepalen de minimumprijs wanneer er sprake is van een melkoverschot.

Zolang de EU grote hoeveelheden uitvoerde met exportrestituties, bleef de prijs van de wereldmarkt min of meer op 200 €/ton per melkequivalent liggen. De melkprijs af landbouwbedrijf in Nieuw-Zeeland lag de afgelopen 16 jaar maar vier keer hoger dan 200 €/ton, nl. in 2007 en 2008, en dan opnieuw in 2010. De productie is tijdens die hele periode waarin de prijs minder dan 200 € bedroeg, verdubbeld; het is dus zonneklaar dat de lage kosten deze productie aantrekkelijk maakten.

Het feit dat een handvol landen het leeuwendeel van hun productie uitvoeren en zwaar wegen op de wereldmarkt draagt aanzienlijk bij tot de prijsschommelingen, vooral ook omdat hun productie gevoelig is voor de weersomstandigheden. Als wordt aangekondigd dat Nieuw-Zeeland gedurende twee maanden minder zal leveren resulteert dat onmiddellijk in een stijging van de prijzen op de wereldmarkt (zoals in februari 2013).

Deze gevoeligheid van de wereldmarkt wordt nog versterkt door het beleid van Europa en de VS, die het afgelopen decennium de overheidsvoorraden nagenoeg volledig hebben afgebouwd: de interventiedrempel is zeer laag en geldt maar voor beperkte hoeveelheden, en exportrestituties worden enkel in uitzonderlijke gevallen toegekend.

8. Het gebruik van granen en soja als biobrandstoffen doet de prijzen stijgen

Tot in 2005 bracht maïs op de wereldmarkt nog geen \$100 per ton op. Vandaar dat de zeer grote niet-grondgebonden melkveehouderijen overal ter wereld als paddenstoelen uit de grond schoten.

In de VS hebben deze grote veehouderijen zich buiten de woongebieden gevestigd (om zo te ontsnappen aan de milieuvorschriften) en zijn zij een steeds groter gedeelte van hun productie gaan verwerken tot melkpoeder voor de binnenlandse markt en de export. Aangezien zij niet aan beweiding doen zijn deze veehouderijen minder afhankelijk van de weersomstandigheden, maar de prijzen van granen en soja zijn voor hen des te belangrijker.

Tijdens het laatste decennium is de internationale situatie echter op tal van vlakken ingrijpend veranderend. Zo is met name het prijsverschil tussen melk en mais met de helft kleiner geworden. Waar men voorheen voor een kilo melk 3 kilo mais kon kopen, is dat nu nog maar 1,5 kilo.

Dat mais zoveel duurder is geworden hangt voornamelijk samen met het feit dat bijna 40% van de maïsproductie van de VS wordt verwerkt tot ethanol om als brandstof te worden gebruikt, terwijl in het verleden een groot gedeelte bestemd was voor de export en de VS alleen al goed waren voor 60% van de maïs op de wereldmarkt.

Deze explosieve toename van de productie van Amerikaanse ethanol is in de hand gewerkt door de hoge aardolieprijzen en de brede steun van de bevolking, die is ingegeven door de wens minder afhankelijk te zijn van de olieproducerende landen.

Europa is in de voetsporen van de VS getreden, vooral met de productie van koolzaad en biodiesel, en rechtvaardigt zijn beleid met een bijkomend argument, namelijk de strijd tegen de klimaatopwarming.

Resultaat van deze overheidssteun voor biobrandstoffen is echter dat de prijzen van granen en oliehoudende gewassen steeds dichterbij de aardolieprijs zijn komen te liggen. De prijsschaar die daardoor ontstaat brengt de veehouderijen die grote afnemers zijn van granen, koeken en ander krachtvoer, steeds zwaarder in de problemen.

Volgens de FAO en de OESO zouden de graanprijzen nog tot 2020 op datzelfde hoge niveau blijven, waardoor de ontwikkeling van de grote niet-grondgebonden veestapels een halt zal worden toegevoerd. Toch is er met name in China en de olieproducerende landen, die blijkbaar bereid zijn een hoge prijs te betalen voor voedselzekerheid, geen gebrek aan nieuwe projecten.

De Europese veehouderij gaat daarentegen zwaar gebukt onder deze prijsverhouding, zelfs de bedrijven die zelf voor een groot gedeelte in hun voedergewassen voorzien. De situatie brengt ook de toekomst van de melksector in gevaar in regio's met gemengde bedrijven die over voldoende landbouwgrond beschikken om over te stappen op akkerbouw, en zo te ontsnappen aan de verplichtingen die de melkveehouderij meebrengt. Deze gemengde regio's die zowel melk produceren als aan landbouw doen, en waar de voedergewassen ook worden gebruikt voor de melkproductie, zoals Bretagne en de Loirestreek, zijn goed voor nagenoeg twee derde van de Europese melkproductie.

V. Een duurzaam Europees melkproject?

Het Europese en internationale klimaat lijkt op dit moment niet bevorderlijk voor de melkproductie: niet alleen stijgen de prijzen van diervoeders en wordt akkerbouw aantrekkelijker, het productiemodel Holstein-mais-soja is bovendien schadelijk voor het milieu.

Dit model, dat vandaag de bovenhand heeft in Europa en Noord-Amerika, is bijzonder gevoelig voor de schommelingen van de melkprijzen. Die kwetsbaarheid komt in Europa het duidelijkst tot uiting in Denemarken. De Deense veehouders hebben alles op alles gezet om hun veestapels uit te breiden en hun bedrijven te moderniseren, zodat zij qua productiviteit ruim vooroplopen in de EU; zij zijn zelfs drie keer zo productief als de Duitse, Ierse of Franse veehouders. Deze ontwikkeling gaat echter

gepaard met een al even opmerkelijke schuldenlast (20 000€ /koe) en financiële kosten die oplopen tot meer dan een derde van de melkprijs. Hoewel 2007 een goed jaar was, lag het gemiddelde inkomen van de Deense veehouders de laatste vijf jaar 3 tot 6 keer lager dan in de drie hierboven vermelde landen. Zonder de politieke bereidheid om de banken te steunen en het productieapparaat in stand te houden – hoewel terugbetaling duidelijk niet aan de orde was - zou de hele Deense zuivelsector op dit moment bankroet zijn.

Ook de grote gemoderniseerde veehouderijen elders in Europa beginnen te lijden onder het feit dat hun activiteiten zo weinig winstgevend zijn, vooral in het zuiden waar de autonomie op het vlak van voedergrassen beperkt is, maar ook in het oosten, alle voordelen die samenhangen met de goedkopere grond en arbeidskrachten ten spijt. Het is dus de continuïteit van de melkbevoorrading die in tal van regio's, en zelfs op Europees niveau, op het spel staat.

Paradoxaal genoeg werd gevreesd dat de afschaffing van de quota zou leiden tot een melkoverschot en een forse prijsdaling. Dat scenario werd bewaarheid in de periode 2008-2009 en leidde tot een grootschalige melkcrisis. Een en ander leek zich te zullen herhalen in de zomer van 2012, ware het niet dat de VS en Oost-Europa te kampen kregen met een periode van verwoestende droogte, en kan ook morgen weer gebeuren.

Het productiemodel waarbij de dieren gevoederd worden aan de trog is echter afhankelijk van de prijzen van granen en hoge vaste kosten, en is bijzonder gevoelig voor de schommelingen van de melkprijzen en met name voor de verhouding tussen de prijzen van melk en granen.

De zuivelsector mag niet de fout maken om te blijven inzetten op de grote veestapels in gebieden met gemengde bedrijven om zo de leveringskosten terug te dringen. Dit zou er immers toe leiden dat de kleine producenten, die minder moeite hebben met de verplichtingen van hun beroep, zich gaan terugtrekken. Deze grote gemengde bedrijven, die zowel melk als granen produceren, maken grote winsten, wat aantrekkelijk lijkt omdat hun inkomen vooral afkomstig is van de weinig inspannende akkerbouw. Vandaar dat steeds meer bedrijven zich ontdoen van de veestapels met de hoogste quota.

De continuïteit van de melkbevoorrading zou veel meer gebaat zijn bij de instandhouding van familieveehouderijen in weideregio's en regio's die zich niet goed lenen voor akkerbouw. Zij kunnen bogen op een lange traditie en de nodige knowhow op het vlak van melkveehouderij en het verzorgen van weidegrond, en met hun graasdieren slagen zij erin de vaak arme bodem te verrijken.

Uit algemeen oogpunt lijken veehouderijen met weidekoeien het best te beantwoorden aan de behoeften van de samenleving en de duurzaamheidscriteria. De milieuvoordelen hiervan voor water, lucht, bodem en biodiversiteit worden door niemand in twijfel getrokken.

Het voorbeeld van Ierland laat duidelijk zien dat de veehouderij op grasland goed bestand is tegen prijsschommelingen. De lage productiekosten van melk van weidekoeien is een onbetwistbare troef, maar behalve in Nieuw-Zeeland zijn de bodem- en klimaatgesteldheid over het algemeen niet geschikt om de dieren het hele jaar door te laten grazen. Wel zouden de productiekosten in tal van Europese regio's kunnen worden teruggedrongen door de begrazingsmogelijkheden beter te benutten.

Bovendien zou de verrijking van blijvend grasland met een gevarieerde flora het mogelijk maken specifieke melk te produceren die kan worden verwerkt tot regionale of streekproducten.

Op deze manier kan de lokale ontwikkeling een nieuwe impuls krijgen en kunnen onderwaardering en plattelandsvlucht worden tegengegaan, op **twee voorwaarden: de melkprijs moet worden aangepast aan de productiekosten en melkveehouders die het grasland verrijken moeten een billijke beloning krijgen voor hun bijdrage aan de collectieve voorzieningen.**

* * *

Voornaamste bibliografische verwijzingen

Sortie des quotas laitiers : JC Kroll, Aurélie Trouvé, Martin Deruaz CESEAR 2010

Tome I : Synthèse : Quelles perspectives de régulation après les quotas

Tome II : Analyse des principaux modes de régulation des marchés des produits laitiers dans le monde.

Tome III : La sortie des quotas laitiers, état des lieux et perspectives

Europe laitière : valoriser tous les territoires pour construire l'avenir Pflimlin André Ed. France Agricole, Nov 2010.

La filière laitière au Canada, un modèle de régulation exportable ? DEE N°395- 2009 Institut de l'Elevage, 56 p

La filière laitière aux Etats-Unis : restructuration et délocalisation accélérées ; n°378 b Institut de l'élevage, 54p

De wereldmarkt

Marchés mondiaux des produits laitiers. DEE N° 375, 386, 398,410, 432, Institut de l'Elevage ;

L'année économique laitière 2009, 2010,2011, 2012 ; Institut de. L'Elevage Paris

CBL : rapport annuel 2012 année d'activité 2011, Bruxelles.

Melk uit berggebieden:

Le lait dans les montagnes européennes, un symbole menacé DEE N° 390 Inst. Elevage, 76p

Study on Labelling of agricultural and food products of Mountain farming JRC / DG AGRI 2012

Mountain milk and Cheese in Austria; a case study for Mountain products supply chains; Michael Groier, 2012

La filière française de lait et de fromages de montagne JL reuillon et al 2012

Capacités d'adaptation des filières laitières de montagne à l'après quotas ; Marie Dervillé Thèse de Doctorat Résumé de mars 2013 disponible au CNIEL Paris

Gestion des volumes en AOP R L F sept. 2012

De handelsrelaties tussen grootwinkelbedrijven en leveranciers van voedingsmiddelen, EESC februari 2013.